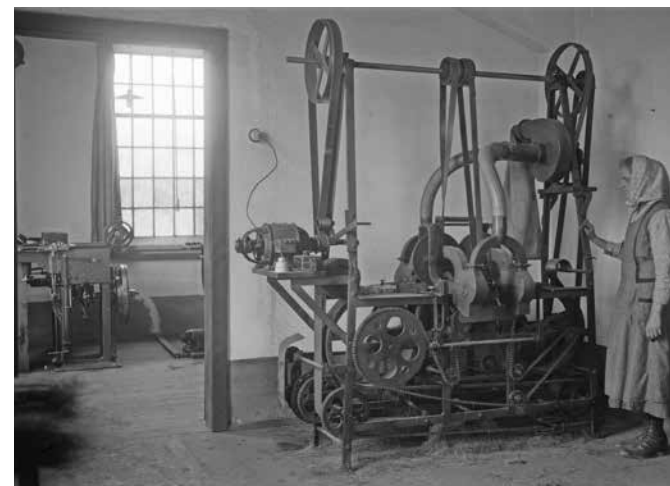

■ Obrtniški začetki: ročno česanje krtač pred domačo hišo leta 1910

■ Delo na polavtomatski stikalnici

■ Inovativni stroj za pripravo žime

■ Delavke pri izdelavi metel Rekord, okrog 1930

Povojni čas podjetništvu ni bil naklonjen. Mama mi je povedala, da je imela težave, ker je v njenem rojstnem listu pisalo, da je hčerka tovarnarja. Takrat je bilo to slabo.

■ Vodno kolo (zgoraj), ki ga je gnal potok Mlinščica, je bilo že od konca 19. stoletja vir pogonske moči v delavnici Nagličevih. Leta 1927 so ga nadomestili s francisovo turbino (spodaj).

FOTOPORTRET PODJETNIKA OD CESARSTVA DO KRALJEVINE

LOJZE JAVORNIK
lojze.javornik@finance.si

Matjaž Šporar se je rodil decembra 1960. Njegov ded Peter Naglič je umrl dobro leto prej. Tako ga je dolgo poznal le po pripovedovanju drugih, predvsem matere, ki se je svojega očeta spominjala z veliko ljubeznijo.

Potem je po tetini odločitvi postal dedič Nagličeve domačije v Šmarci in leta 1998 je na podstrešju našel skatle z dedovo zapuščino. Med različnimi dokumenti in zapiski so bile tudi stare fotografije in negativi. Peter Naglič se je kot mladenič navdušil za fotografijo in je približno od leta 1900 vneto beležil dogajanje okrog sebe. Tako je posnel tudi razvoj družinskega ščetarskega podjetja.

Prva kranjska strojna ščetarska delavnica

Ščetarstvom se je začel ukvarjati Šporarjev prapraded Egidij Naglič, ki je imel obrt registrirano že leta 1870. Delavnico je prevzel njegov sin Jožef Naglič, jo posodobil in že pred prvo svetovno vojno ob imenu svojega podjetja pripisal »prva kranjska strojna ščetarska delavnica«.

V tistem času mu je že pomagal sin Peter, rojen 26. junija 1883. Kot prvorojenec je bil določen za nadaljevalca obrti in leta 1901 mu je po treh letih usposabljanja oče podpisal potrdilo, da je usposobljen za pomočnika. Deset let pozneje je šel na nadaljnje usposabljanje v Gradec, kjer je leta 1913 dobil mojstrski naziv. Matjaž Šporar ne ve, zakaj je njegovemu dedu lahko pomočnik spričevalo podpisal kar oče, po mojstrski naziv pa je moral v Gradec, zdi pa se mu verjetno, da sta si oba, oče in sin, želela razširiti obzorja in spoznati naj-sodobnejše tehnološke dosežke. To potrjuje dejstvo, da je Peter Naglič od takrat pa vse do konca poslovne kariere spremljal tehnične informacije v nemških deželah – tako o ščetarstvu kot o fotografiji – in tudi, da so takrat zasnovali načrt širitve in posodabljanja ščetarske proizvodnje.

Junija 1922 rojstvo tovarne bratov Naglič

Prva svetovna vojna je uresničevanje teh načrtov ustavila, a po njej sta Jože in Peter Naglič nadaljevala širitev in leta 1921 so ščetarsko proizvodnjo preselili v nove prostore. Kmalu za tem je oče zbolel in mesec dni pred smrtjo junija 1922 prepisal tovarno na sinova.

■ Matjaž Šporar na razstavi o Petru Nagliču v Slovenskem etnografskem muzeju; v ozadju sta dva avtoportreta njegovega deda Petra Nagliča: na levi se je upodobil kot fotograf, na desni kot izdelovalec krtač in metel. Šmarca 1 je bila hišna številka domačije, ki danes ne stoji več.

Podjetnik Peter Naglič je bil tudi vnet fotograf – in tako je posnel razvoj ščetarske proizvodnje od leta 1910 do druge svetovne vojne.

Petrov brat Karel je bil takrat pri koncu študija elektrotehnike in strojništva na Dunaju in se je vrnil domov pomagat bratu, tako da ni nikoli diplomiral. Ustanovila sta podjetje Tovarna ščetek in čopičev brata Naglič in ga še utrdila kot vodilno slovensko tovarno v tej panogi. Starejši brat Peter je bil tehnični vodja proizvodnje, Karel pa je predvsem skrbel za razvoj proizvodne opreme.

O tem podrobneje piše Janez Humar, sin strojnika Karla Humarja, ki je bil najtesnejši sodelavec bratov Naglič pri razvoju novih strojev in naprav. Po njegovem pisanju je moč podjetja bratov Naglič temeljila na treh stebrih: imeli so lastno obdelavo lesa in zato niso bili odvisni od dobaviteljev, saj so kupovali hlode in nato sami naredili polizdelke, kot so deščice za krtače ali ročajci za metle. V ščetarskem obratu so imeli najodobnejše stroje, kar so jih lahko kupili na tujem, marsikaterega pa je zasnoval Karel Naglič in so ga naredili doma. Peter Naglič pa je v proizvodnji veliko eksperimentalno

z materiali, žimami in drugimi vlaknami ter z različnimi lepili. Ob tej tehnološki naprednosti ni čudno, da so se v njihovi tovarni izšolali mnogi drugi slovenski ščetarji, ki so pri bratih Naglič tudi kupovali lesene polizdelke ali naročali specialne stroje njihove konstrukcije.

Poslušaj ljudi

»Zdi se, da sta se brata tudi značajsko dopolnjevala,« pripoveduje Matjaž Šporar. »Dedka žal nisem osebno poznal. Toda ljudje, ki so ga poznali, so mi povedali, da je bil izjemno prijeten, skromen in umirjen človek, da se je vedno ujel z vsemi ljudmi in bil povsem nekonflikten. Imel je tudi izreden poslušaj mlade. Njegov brat Karel na drugi strani pa je bil bolj kolerečen.« Janez Humar pa je v svojem članku zapisal, da je bil Karel Naglič bolj zaprt osebnost, kar se je kazalo tudi v tem, da je le malokoga spustil v svojo delavnico.

Matjaž Šporar tudi pravi, da je njegov ded kot vnet planinec rad hodil v gore s sodelavci iz tovarne ali pa so

kupaj hodili na romanja. Zaposlenim je tudi dovolil, da so uporabljali lesne odpadke in si žagali drva na tovarniški napravah. »Imeli so precej velike zmožljivosti, ki jih niso v celoti zasedli z delom za potrebe proizvodnje,« dodaja Šporar. A tudi brat Karel, čeprav bolj zaprtega značaja, je reševanju tehničnih osebnih težav zaposlenih dal prednost pred tovarniškimi nalogami, je zapisal Janez Humar.

Tovarna je imela v času največjega razcveta med letoma 1930 in 1935 od 35 do 40 delavcev. Približno tretjina je bila moških, ki so opravljali težja dela predvsem v lesnem obratu, medtem ko so v ščetarskem obratu delale same ženske. Razen tega so ščetke ribarice in metle izdelovale tudi ženske po domovih, in sicer so imeli stalno pet do deset takih domačih delavk.

Kljubovanje nacionalizaciji

Nato je prišla vojna, med katero sta brata Naglič pomagala partizanom, vendar jima to ni pomagalo, da ne bi postala tarča dekretov o nacionalizaciji.

■ Peter Naglič s sodelavci iz tovarne na vrhu Grintavca leta 1932

■ Člani zadruge sedlarjev, tapetnikov in krtačarjev leta 1929 (foto: Hibšer)

ciji. Kot piše Janez Humar, so povojne oblasti trikrat spisale sklep o nacionalizaciji, a sta jo brata nekako preprečila. Noben od njiju ni imel naslednika, ki bi lahko prevzel posle, in Peter Naglič je bil leta 1945 star že 62 let, torej bi lahko razmišljal o umiku v pokoj. Venbolj zaprtega značaja, je reševanju tehničnih osebnih težav zaposlenih dal prednost pred tovarniškimi nalogami, je zapisal Janez Humar.

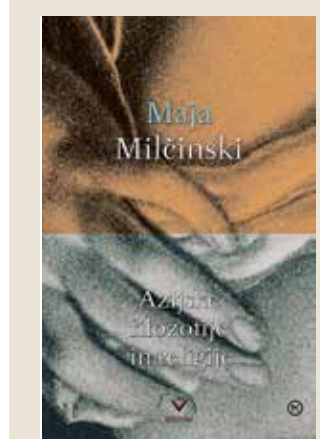
Tovarna je imela v času največjega razcveta med letoma 1930 in 1935 od 35 do 40 delavcev. Približno tretjina je bila moških, ki so opravljali težja dela predvsem v lesnem obratu, medtem ko so v ščetarskem obratu delale same ženske. Razen tega so ščetke ribarice in metle izdelovale tudi ženske po domovih, in sicer so imeli stalno pet do deset takih domačih delavk.

Nato je prišla vojna, med katero sta brata Naglič pomagala partizanom, vendar jima to ni pomagalo, da ne bi postala tarča dekretov o nacionalizaciji.

Peter Naglič je umrl julija 1959. Malo za tem so stavbe in zemljišča nekdanje Nagličeve tovarne nacionalizirali in jih dodelili tovarnamena Menina in Svit. Toda Janez Humar je leta 1996 ugotovil, da so takrat ključni stroji nekdanje Nagličeve tovarne še vedno delovali pri nekaterih zasebnikih, ki so jih kupili, ali v podjetjih, ki so jih dobila z nacionalizacijo. In tudi to je dokaz o tehnološki naprednosti bratov Naglič. Danes, ko je minilo še 15 let, so stroji upokojeni. »Pred kratkim sem zvedel, da ima neki potomec ščetarja Pavla Peterlina enega teh strojev in dogovorjena sva, da ga bom odkupil nazaj.« Nekeč bi rad uredil spominsko sobo, ki bo pričala o podjetniških sposobnostih njegovih prednikov v Šmarci.

Če vas zanima več o življenju Petra Nagliča, si lahko do 14. januarja prihodnjega leta ogledate razstavo Od domačega praga do Jeruzalema v Slovenskem etnografskem muzeju, ki poleg njegovega podjetniškega dela prikazuje tudi vsa glavna področja njegovega fotografskega ustvarjanja.

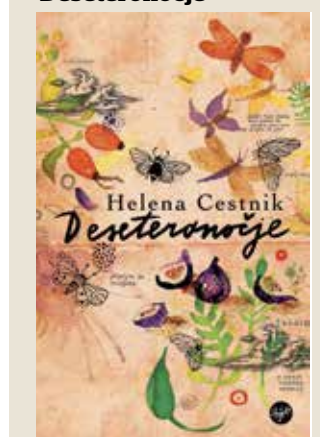
MED VRSTICAMI

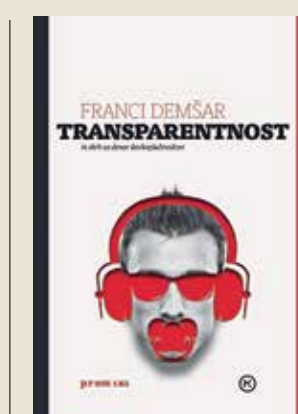
Maja Milčinski: Azijske filozofije in religije

Knjiga Azijske filozofije in religije nas seznanja s taoizmom, konfucijanstvom, hinduizmom in budizmom ter specifičnim dojemanjem sveta in človekovega mesta v njem. Azijske filozofije in religije so nepogrešljiva tema za vsakogar, ki se ukvarja s filozofijo, hkrati pa so del vsakdana prebivalcev in popotnikov po Aziji. Danes ne moremo več govoriti le o filozofiji, ki je zrasla na starogrški in judovsko-krščanski podlagi, temveč o svetovni filozofiji, ki ne more izključevati drugih velikih filozofskih tradicij, med njimi nekaterih, ki so veliko starejše od evropske. Avtorica navaja, da je označevanje azijskih filozofij kot vzhodnih ali celo vzhodnjaških neustrezno, saj je judovsko-krščanska dediščina, ki jo takšne delitve razumejo kot zahodno, nastajala v srcu Orienta, ki ga je pred dva tisoč leti predstavljala Jeruzalem. Tudi budizem, ki je nastal v Indiji in se pozneje širil proti vzhodu na Kitajsko, Japonsko in v Korejo, bi tako v teh deželah moral biti zahodni filozofsko-religijski tok. Maja Milčinski je redna profesorica za filozofije in religije Azije na filozofski fakulteti v Ljubljani. Neevropske filozofije in religije proučuje že več kot tri desetletja. Prehodila in doživela je nekatere tujcem nepristopne predele Azije in jih kot fotografske utrinke vključila v knjigo. Založba Mladinska knjiga, zbirka Kultura

Helena Cestnik: Deseteronočje

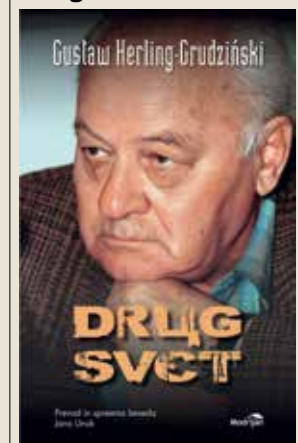
Heleno Cestnik sta k pisanju spodbudila parkinsonova bolezen in rak, ki sta ji odkrila novo poslanstvo v življenju. V Deseteronočju, svojem že petem romanu, odstre izpoved duhovnika, ki si je žensko dovolil ljubiti bolj kot boga. Presunljivo pisanje, spleteno v desetih nesprijetnih nočeh, odklikuje svojevrsten literarni slog, ki ga bralci poznajo že iz knjig Klepet s seboj: Resnična pravljica iz blodnjave, Pletiljina pesem, Črna in Kristalinske čipke. »Deseteronočje ima čarobno moč, da se ti pridruži v nočeh tvoje življenja, četudi ga bereš podnevi. Besede te knjižne se netipično prilapljajo v temo nezavednega in postanejo sočuten družabnik,« je o knjigi povedal pater Karel Gržan. Založba Sanje

Franci Demšar: Transparentnost

Moderni človek se je znašel v vakuumu vrednot: če svoja dejanja skrjemo in jih nihče ne vidi, je dovoljeno vse. Rezultat je družba, v kateri se prizanesljivo nasmihamo tistim, ki verjamejo v pravico in poštenost. Na srečo novi mediji, predvsem internet, učinkovito odpirajo preglednost odločitev in postopkov. Knjiga se posveča preglednosti v javni upravi, v službah, ki jih financirajo davkoplačevalci. Avtor od primera do primera dokazuje, da lahko javno upravo z mehanizmi transparentnosti temeljito spremenimo. Franci Demšar je kariero znanstvenega raziskovalca nadaljeval kot državni sekretar na ministrstvu za znanost in tehnologijo. Pozneje je vodil ministrstvo za obrambo in potem slovensko veleposlanstvo v Moskvi. Od leta 2004 je direktor agencije za raziskovalno dejavnost. Založba Mladinska knjiga, zbirka Premiki

Gustav Herling Grudziński: Drugi svet

V Drugem svetu je poljski emigrantski pisatelj Gustav Herling Grudziński popisal resnično sovjetskih delovnih taborišč, kakršno je pri komaj 20 letih okusil na lastni koži. Knjiga je dokumentaren verodostojen opis življenja v sovjetskem delovnem taborišču in hkrati literarna pripoved o bistvu totalitarizma, mehanizma človeških, brezdolnih brezdnih padca ter človeški sili in moči, da se dvigne iz njih. Pisatelj jo je imenoval tudi svoj Bildungsroman, saj se je kot mlad fant znašel v srcu totalitarnega stoletja in »v taborišču prejel druge oči za gledanje resničnosti«. Gustav Herling Grudziński (1919–2000), poljski prozaist, esejist in literarni kritik, je eden izmed največjih poljskih pisateljev 20. stoletja, njegova dela pa so prevedena v številne evropske jezike. Ko se je po nemškem napadu na Poljsko leta 1940 poskušal prebiti v Litvo, ga je pri prečkavanju meje aretirala NKVD, tako da se je v letih 1940–1942 znašel v sovjetskem delovnem taborišču v bližini Archangelska. Založba Mladinska knjiga, zbirka Premiki